

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

ZSR/500/13/2012/MS

Warszawa, 25 lipca 2012 roku

Szanowna Pani
Krystyna Szumilas
Minister Edukacji Narodowej

Szanowna Pani Minister,

zwracam się do Pani Minister w związku z sygnalizowanymi wątpliwościami środowiska sędziowskiego odnośnie słuszności zmian wprowadzonych w art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178). tj. w obrębie katalogu środków wychowawczych, które może zastosować sąd wobec nieletniego.

Zaznaczam, iż uczestnicząc w pracach komisji sejmowych nad projektem ustawy, która wprowadziła powyższe zmiany oraz jako jeden z organizatorów Konferencji Regionalnej w Warszawie pt. „*Stosowanie i wykonanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii*”, analizowałem zaproponowane rozwiązanie i zapoznałem się z leżącymi u jego podstaw postulatami przedstawicieli środowiska specjalistów, dotyczącymi umożliwienia umieszczania nieletnich w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii wyłącznie na wniosek rodziców poparty orzeczeniem poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego.

Z doświadczeń kadry zatrudnionej w ww. ośrodkach wynikało, że efektywność podejmowanych oddziaływań socjoterapeutycznych była poważnie ograniczona poprzez kierowanie jednakowej oferty zarówno dla nieletnich umieszczonych w związku ze stwierdzoną demoralizacją, popełnieniem czynu karalnego, jak i młodzieży, która przyjęta została do ośrodka na wniosek rodziców z uwagi na przejawiane trudności z nauką czy budowaniem właściwych relacji społecznych. Ponadto podnoszono, iż podstawą skutecznej

socjoterapii jest pozytywna motywacja, akceptacja dla podjęcia takiego działania przez samego uczestnika terapii oraz udzielanie odpowiedniego wsparcia ze strony środowiska domowego. Jednakże, biorąc pod uwagę nierzadkie przypadki braku gotowości do podjęcia przez nieletniego pracy nad sobą, kluczowym stało się stworzenie alternatywy umożliwiającej wydawanie przez sąd z urzędu decyzji niezbędnych do wyeliminowania przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego u nieletnich.

Osobiście poparłem zaproponowane rozwiązanie tj. umieszczanie nieletnich w wyspecjalizowanych rodzinach zastępczych, gdzie dzieci mają możliwość terapii, resocjalizacji i readaptacji społecznej w warunkach zbliżonych do rodzinnych. Niemniej jednak, wprowadzone zmiany nie wyeliminowały wszelkich wątpliwości co do kompletności zabezpieczenia sytuacji nieletnich wymagających specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej. Na etapie prowadzonych ówczesznie prac szczególnie niepokojąca wydawała się możliwość wystąpienia sytuacji, gdzie nieletnich wobec braku przeszkolonych kandydatów na rodziny zastępcze, zamiennie kierowano by do placówek opiekuńczo – wychowawczych. W takich wypadkach równie groźnymi skutkami byłoby umieszczanie nieletnich bez względu na przejawiany stopień demoralizacji w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, czy też swoiste odracanie decyzji przez sędziów rodzinnych i oczekiwanie na osiągnięcie przez nieletniego takiego poziomu demoralizacji, który dawałby podstawę do jego umieszczenia w ww. ośrodku.

W związku z powyższym uważam, że konieczne jest dokonanie analizy funkcjonowania wprowadzonych zmian i w razie potrzeby korekta obecnych przepisów.

Na mocy art. 10 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6 poz. 69 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister o udzielenie informacji o obserwowanych skutkach zmian wprowadzonych w art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich, w szczególności uwzględniającej analizę liczby skierowań do młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz czas oczekiwania na umieszczenie w tych placówkach. Proszę o ocenę powyższych przepisów z punktu widzenia resortu edukacji i przedstawienie problemów, które w związku z nimi się pojawiły. Jednocześnie celem uzyskania kompleksowej oceny następstw wprowadzonych zmian podobne wystąpienie kieruję do Ministra Sprawiedliwości i Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

z wypowiem racjonalnie
Marek *[Signature]*

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DZSE-2-EM-040-48/2011

Warszawa, 2012 - 08 - 10

Pan

Marek MICHALAK

Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Ministrze

odpowiadając na wystąpienie Pana Rzecznika Nr ZSR/500/13/2012/MS z dnia 25 lipca 2012 r. w sprawie słuszności zmian wprowadzonych z dniem 1 stycznia 2012 r. w art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.), w obrębie katalogu środków wychowawczych, stosowanych wobec nieletniego przez sąd rodzinny, uprzejmie informuję, że kwestia ta jest przedmiotem szczególnej uwagi zarówno środowiska młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) oraz młodzieżowych ośrodków socjoterapii (MOS) i sędziów rodzinnych, jak również Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości i Rzecznika Praw Obywatelskich.

Pragnę podkreślić, że wprowadzenie w 2004 r. do katalogu środków wychowawczych ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich środka wychowawczego, w postaci umieszczania nieletniego przez sąd rodzinny w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, poważnie zaburzyło skuteczność oddziaływań socjoterapeutycznych, realizowanych w MOS. Praktycznie ośrodki te zostały zmuszone do realizacji zadań resocjalizacyjno-wychowawczych, zamiast prowadzenia socjoterapii. W rozumieniu pedagogicznym sytuacja taka spowodowała poważną szkodę merytoryczną, ograniczając de facto katalog działań specjalistycznych realizowanych przez placówki przyjmujące nieletnich. Sytuacja ta wywoływała przez cały czas opór, zarówno samych MOS, jak i organów prowadzących te ośrodki. Pomimo zmiany przepisów, utworzenia centralnego systemu kierowania nieletnich do MOW i MOS, wiele organów prowadzących z obawy o jakość pracy swoich ośrodków, nie wyrażało zgody na przyjmowanie nieletnich, czyli wychowanków kierowanych do tych placówek na podstawie postanowienia sądu. Jednocześnie dyrektorzy i pracownicy tych ośrodków większość problemów wynikających w codziennej praktyce MOS,

a w szczególności wydarzenia nadzwyczajne, przypisywali negatywnym skutkom kierowania nieletnich do MOS.

Wychowankowie jednocześnie byli przyjmowani do MOS także w trybie pozasądowym: na wniosek rodziców, na podstawie orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na zagrożenie niedostosowaniem społecznym, za zgodą samych wychowanków.

Jak wynikało z analiz przeprowadzonych przed nowelizacją katalogu środków wychowawczych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, wdrożona zmiana odpowiadała na oczekiwania i postulaty wielu środowisk oświatowych i samorządowych.

Pragnę podkreślić, że obecnie nadal, dla dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym dostępne jest umieszczenie w MOS zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256. poz. 2572, z późn. zm.). Istnieje także nadal ścieżka dla sądów rodzinnych, w oparciu o przepisy ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.). Podczas zorganizowanych w 2011 r. cyklu konferencji regionalnych, w których uczestniczyli przedstawiciele środowisk sądów rodzinnych wszystkich województw, kwestia możliwości korzystania przez sądy z umieszczania wychowanków w MOS i trybu realizacji takich postanowień została wielokrotnie omówiona.

Uprzejmie nadmieniam, że możliwość umieszczania nieletnich w wyspecjalizowanych rodzinach zastępczych nie dotyczy zastępowania przez te rodziny działalności MOS. Umożliwia natomiast sądom rodzinnym umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci, pozbawionych opieki i wychowania przez rodziców, a jednocześnie zagrożonych niedostosowaniem społecznym lub niedostosowanych społecznie.

Bez tego zapisu wychowankowie Ci nie mieliby zapewnionego zaspokojenia potrzeb socjalnych, bytowych, zdrowotnych itp.

Konkludując zatem, uległ zmianie tryb umieszczania dzieci i młodzieży w MOS, ale nie została ograniczona dostępność tych placówek, zarówno dla rodziców, jak sądów rodzinnych, a nawet dla środowiska pieczy zastępczej (wychowankowie instytucji pieczy zastępczej także nadal mogą być umieszczani w MOS, na podstawie orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na zagrożenie niedostosowaniem społecznym). Aktualnie tryb umieszczania wychowanków w tych placówkach jest analogiczny dla wszystkich przypadków – dla wychowanków umieszczanych na wniosek rodziców, opiekunów prawnych, rodzin zastępczych, placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej i sądów rodzinnych.

Przedmiotowa zmiana funkcjonuje bardzo krótko, przez kilka miesięcy począwszy od 1 stycznia 2012 r., nie można zatem w tej chwili przesądzać o jej

skutkach. Dane z systemu wskazywania miejsc w Ośrodku Rozwoju Edukacji wykazują w skali kraju liczbę 404 nieletnich, oczekujących na umieszczenie w MOS.

W związku z ogólną liczbą około 3500 miejsc w tych placówkach, szacunki ORE wskazują, że praktycznie wszyscy zostaną umieszczeni w MOS w nowym roku szkolnym..

W całej pełni podzielam troskę Pana Rzecznika odnośnie zapewnienia prawidłowego funkcjonowania wprowadzanych zmian legislacyjnych. W nadchodzącym roku będę z najwyższą uwagą obserwować i analizować funkcjonowanie MOS i MOW, a także systemu resocjalizacji w skali kraju i ewentualnych skutków wprowadzonej zmiany – w najlepszym interesie wszystkich wychowanków tych placówek, ze względu na dbałość o efektywność procesu wychowania, terapii i resocjalizacji realizowanych w ośrodkach oraz zapewnienia skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych.

Uprzejmie informuję, że podzielam pogląd, dotyczący potrzeby monitoringu wprowadzanej zmiany. Monitoring taki będzie realizowany w ciągu najbliższego roku, od września 2012 r. w trybie comiesięcznym, w oparciu o dane uzyskane z systemu wskazywania miejsc w ORE.

Po analizie zebranych informacji i podsumowaniu danych pozwolę sobie ponownie zwrócić się do Pana Rzecznika, przekazując wyniki powyższego monitoringu.

Pragnę dodać, że według roboczej informacji, uzyskanej w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, spadła liczba interwencji i skarg dotyczących komunikacji pomiędzy MOW i MOS, a placówkami opiekuńczo – wychowawczymi. Zdaniem przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji jest to rezultat jednej ze zmian legislacyjnych w tym obszarze, wprowadzonej od grudnia 2010 r., dotyczącej przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631).

Może to wstępnie wskazywać na trafność wdrażanych rozwiązań, wypracowanych w trybie współpracy międzyresortowej.

Mam nadzieję, że kontynuacja procesu komunikacji ponadresortowej, dotyczącej obszaru socjoterapii i resocjalizacji, w którym Pan Rzecznik posiada już dotychczas znaczący udział, będzie nadal wspierać przepływ informacji i prawidłowe wdrażanie nowych rozwiązań.

Zespół ds. Monitoringu
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

Tadeusz Sławecki
SEKRETARZ STANU

10.08.2011

DYREKTOR DEPARTAMENTU
Zwiększania Szans Edukacyjnych

Jacek Krawczyk

Eduka, w

z up. J. Krawczyk